Vlastivědný kroužek Klubu zdravotníků v Mariánských Lázních

HAMELIKA

Ročník III. 14. 10. listopadu 1975

MARIÁNSKOLÁZEŇSKÝ NÁVŠTĚVNÍK ZE VŠECH NEJSYMPATIČTĚJŠÍ

OSMDESÁTINY GENERÁLA LUDVÍKA SVOBODY

Všichni mariánskolázeňští připojují se k blahopřáním k osmdesátinám našeho arm. Generála Ludvíka S v o b o d y. O jeho životě a významu jeho osoby v naší historii dočtete se v listopadovém Přehledu. My si připomínáme, že pobýval vícekrát v Mariánských Lázních. Již po druhé světové válce jezdíval sem každoročně - jako ministr národní obrany - se svou ženou a dcerou. Časně ráno chodíval na procházku a bylo možno ho spatřit, jak vykračuje rázovitým krokem, v civilu, s typicky vojenským držením těla, do přírody. Jak vzpomíná s. Humlová, potkávala ho při své ranní cestě do práce v ulici U Sokolova, směřujícího k Bellevue a k Červené Karkulce. V pozdějších letech sem jezdíval na besedy o bojích československé armády za 2. světové války na východní frontě. Ale byl tu i jako president republiky - řada našich spoluobčanů se s ním poznala a ke vzpomínkám na tohoto milého a ze všech hostů nejskromnějšího člověka budou se vracet celý život! Jeho jménem je dnes pojmenována i jedna z úšovických ulic. Připomínáme si v tuto dobu tohoto hosta ze všech nejsympatičtějšího a máme jedno přání - aby ještě dlouhý čas zůstal mezi námi.

POZVÁNKA na SCHŮZI VLASTIVĚDNÉHO KROUŽKU

Schůzka se koná v místnosti Klubu zdravotníků (1. patro Zpč. dřevaři) ve středu 12. listopadu 1975 v 19 hod. s pracovním programem (stav prací na inventarizaci minerálních pramenů v okolí,otázka vycházkových cest a jejich trvajícího významové a místě v lázeňské léčbě atd.)

Pokračování historie Mariánských Lázní:

Osud zakladatele Mar. Lázní

Protivníci Reitenbergerovi snažili se zlehčit zásluhy o výstavbu Mariánských Lázní. Tak Maxmilián Max, jeden ze čtyř neblaze známých konzultátorů, určených arcibiskupem k řízení kláštera 1825-1826 k opatu Karlovi, sepsal již r. 1826 vlastní spisek, ve kterém dokazuje, že zakladatelem lázní je Chrysostomus Pfrogner. Píše o tom i v dopisech Koppmannovi z 3.8. 1826 a z 23.1.1827:

"Nic nemá menší váhu než opatův účet se zásluhami o Mariánské Lázně; bratr Chrysostomus je pravým zakladatelem, on (Karel) je jen jeho aktivním pokračovatelem, bohužel ke zřetelné škodě klášterních důchodů a osadníků v Mariánských Lázních. V roce 1826 konzulta připsala mnoho výnosů, které by jinak protiprávně spadly do mariánskolázeňské kasy. Sem patří velké množství vyměněných a prodaných gruntů a luk, panských činží za domy atd. Toho roční výnosy z Mariánských Lázní za přísného dozoru konzulty nad tamějším hospodařením běží na brutto - výnos 132 141 zlatých, 49 krejcarů C.M. - výdaje jsou 104 062 zlatých, 51 krejcarů C.M. Tedy čisté výnosy, zisk je 28 078 zlatých 57 krejcarů. Pomyslete si, kam se v minulých letech peníze ztrácely,když rozesílání vod a návštěva lázeňských hostů byla stejně silná,když nebyla větší. A co z toho plynulo za výsledek pro blaho kláštera? Mariánské Lázně byly založena klášterními důchody a proto jsou všechno dlužny klášteru. 64 000 zlatých musel věnovat klášter!"

Brandl k tomu poznamenává: podle závěrečného protokolu konzulty Nr.146 roku 1827 bylo odepsáno - viz důvěrné sdělení okresního úřadu 30.11./13.12. 1827, z 14417 - celkem 64 096 zl.38 kr.W.W., které Teplá vyžadovala od mariánskolázeňských důchodů za materiály (zcela prominuto). Stejně tak je podle protokolu č. 147/31.12.1827 odepsáno oněch 10 968 zl. W.W., které byly zapsány v důchodových knihách jako zapůjčené prelátem.

Max. píše: "Když už za úroky, alespoň činže za to se měly (z Mar. Lázní) vytáhnout. Klášter, škody nepočítaje, nevytáhl však do této hodiny (z Mar. Lázní) ani krejcar. Uváděných 28 078 sl. 57 kr. je asi fond, se kterým se mohou lázně za příznivých let udržet. V následujících letech však chybí na rozesílání a na hosty. A když není žádný jiný postačující prostředek, zase to budou klášterní důchody, které budou "ve smutku". Celek, to je až dosud jen zdánlivě štěstí, které nemůže mít při vratkosti přírody z jejich léčivých prostředků (myslí prameny) žádné dlouhé trvání..."

Nepřátelé Reitenbergera jak vidíme neměli žádnou důvěru k lázním a k pramenům, ale byli nuceni před veřejností vystupovat jako jejich podporovatelé a příznivci. Také Marian Heinl, rovněž později opat, psal v roce 1826 v tomto smyslu do Plzně Koppmannovi:

"Důchody kláštera nikdy nebo zřídka kdy něco z Mariánských Lázní dostaly: jinak všechno použil opat. Za příslušné zprávy mohly by Mariánské Lázně jednou vynášet, ale v současnosti a v takových rukou nula od nuly pojde." Marian Heinl psal 20.2.1827 Koppmannovi: "Skalník zůstává v Mariánských Lázních pouze jako zahradník a klášteru bylo konečně zase dáno právo ustanovit si duchovního za inspektora (jmenován Melehier Mahr). Tím je čistý plán, odtrhnout Mariánské Lázně od kláštera, zcela rozbit!"

Ve stejném smyslu psal Maxmilián Max. 1.3.1827 Koppmannovi: "Nejnověji jsme obdrželi (tj. konsulta) od prezidia příspěvek k nové stavební činnosti pro Mariánské Lázně, v němž jsou uvedeny Mariánské Lázně jako "Ens" (podstata, jsoucnost) kláštera a bylo uloženo ušetřené peníze - po odečtení nutných položek na stavby - odvádět do klášterních důchodů. Rovněž má být na místo Skalníka jmenován ještě jeden k inspektorovi.

Zdá se, že vedle Reinterbergera i Skalník byl "persena non grata" pro duchovní bratry. Avšak nepřátelé přes všechnu námahu nemohli ani ovlivnit další rozvoj lázní ani zmenšit nebo zaretušovat zásluhy Reitenbergera o založení lázní. Vždyť sama vládní komise, která pobývala v roce 1826 v klášteře, nezahrnula spis Maxmiliána Maxe do protokolu, nýbrž raději přiložila sepsání Reitenbergerovo pro komisi, v němž shrnuje své zásluhy o lázně. Což komentoval Max 3.8.1826 v dopise Koppmannovi: "Vládní komise vynaložila všechnu námahu, aby vylíčila opata Karla jako zakladatele!"

Kdo nezaujatě sledoval vývoj našich lázní, jak vyhlížely před Reitenbergerem, jak potom on jako sekretář Pfrognera i jako sám opat svými činy zasáhl do vývoje, ten nepotřebuje dalších důkazů o Reitenbergerově úloze pro Mariánské Lázně. Ocenil to už roku 1813 ten nejpovolanější, dr.Nehr,když psal:

"... mnohá zkrášlení tohoto místa... by nenastala, kdyby se o to nezasloužil P.Karel Reitenberger, sekretář kláštera, svou chvályhodnou horlivostí, svou vytrvalostí a neúnavností..."

Viděli to všichni zdejší hosté z domova i z ciziny,proto, bratři-nepřátelé byli v těžké situaci. Koncem července 1827 psal Max: "Také Böttiger je tam v (Mariánských Lázních) a sbírá data k oslavám pana opata, aby Allgemeine Zeitung měly brzo zase něco ke čtení!"

Císař František Rakouský psal 17.8.1827 hraběti Sedlnickému, veliteli rakouské policie, o různých oslavách k poctě Reitenbergera v Mar. Lázních: "Spisovatel Goethe, jak vám bude bez toho asi známo, prý posílá výmarského superintendenta Röhra k resignovanému opatovi z Teplé, Reitenbergerovi, aby mu vyjádřil svou soustrast a dvorní rada Böttiger prý se ve společnosti s jinými učenými a honoracemi v Mar. Lázních vyslovil, aby byla opatovi za zásluhy udělena stříbrná medaile. Ačkoliv opat při této příležitosti prý ukazuje uctivé zdržování se a skromné odmítání tohoto holdování jeho osobě, tak přece jen se mi jeví to poslední v momentě,kdy jsem vyslovil svou nespokojenost s tímto knězem, být velmi si zasluhující hany, stejně jako že se děje, že v žurnálech a časopisech náklonnost k tomuto opatovi se v takovém světle vyjadřuje. Vy máte rovněž možnost prosadit, aby se v této věci neděly žádné nepřístojnosti a v nutném případě se domluvit v souhlase s tajnou dvorní a státní kanceláří. Baden 17.8.1827 Franz, n.p." (archiv min. vnitra ve Vídni).

Reitenbergerovi byl nabídnut biskupský stolec ve Vratislavi (dle Urbana). Císař nyní vše sledoval velmi pozorně a proto ten ostrý tón dopisu klášterům, který jsme uvedli již dříve. Proto ta nechuť znovu vrátit Reitenbergera do Teplé po smrti Koppmannově v r. 1835 (17.11.1835), i později po smrti dalšího opata Melchiora Mahra 9.9.1842. Tehdy Reitenberger psal na zemské presidium 24.9.1842 dotaz o možnosti kandidovat v opatské volbě. Nedostal žádnou odpověď. 30.3.1843 byl zvolen Marian Heinl, který rovněž přiložil své polínko v případě opata Karla. A tak Reitenberger dožil ve Wiltonu oblíben a ctěn zdejším obyvatelstvem. Zemřel 21. března 1860 mezi 3 a 4 hod. odpoledne na nervovou mrtvici a pochován ve farním kostele 24.3.1860. Na pohřeb jeho nepřijel ani zástupce z Teplé ani z Mar. Lázní.

22.12.1888 byla na podnět zdejších venkovanů v kostele ve Wiltonu odkryta pamětní deska. Mariánské Lázně na jeho počest v roce 1868 pojmenovaly uličku dnešní Vrchlického, Reitenberger-Gasse; bylo to příliš málo. Proto 4.4.1879 byl odhalen na místě,kde prý se Reitenberger rozloučil s Mar.Lázněmi se slovy "Přece jen budou Mariánské Lázně velkým a krásným městem!" (Urban), monument, stojící dnes v uzavřeném prostoru kolonády. (Pokračování příště).

HISTORIE CHODOVÉ PLANÉ

(Dokončení z minulého čísla)

V 18. století vedla Marie Terezie války s Bavorskem a s Francií a Chodová Planá zase trpěla při přechodech vojsk. Nastalo bezohledné rekrutování a od obyvatelstva byly vymáhány vysoké dodávky. Chodovoplánští Židé museli sehnat 600 tolarů ve zlatě. Poddaní z rozkazu vrchnosti museli narychlo zřizovat na broumovské silnici záseky, ale za několik dnů je museli tentokrát zase z rozkazu Francouzů odstraňovat. Mnoho lidí bylo vysláno do Chebu k opevňovacím pracem, ale zámožní sedláci se již tehdy vykupovali z této povinnosti zlatkou za den. Prostí lidé často hledali záchranu útěkem do lesů.

Když byli Francouzi poraženi u Písku, prchali zdejším krajem. Obyvatelstvo se pak mstilo na francouzských vojácích tak, že mnoho z prchajících bylo pověšeno na stromech v okolních lesích. Následkem válek byl hlad, nakažlivé nemoci a mravní úpadek. Teprve josefínská doba přinesla rolníkům úlevy.

Za napoleonských válek nebyl zdejší kraj postižen. Procházející vojsko bylo již ukázněnější. Rusové tudy táhli o svatodušních svátcích 1815 do Francie a v říjnu 1815 po bitvě u Waterloo zase zpět. Jejich píseň "Drahá Minko, musím jíti, moje srdce bolest cítí, musím do boje," zde zdomácněla.

Křesťanství sem pronikalo ze Západu, z Řezna a kláštera Waldsassen. Bylo spojeno s německou kolonizací. Avšak misijní cesty sem konal údajně český biskup Vojtěch a český vliv se tu držel z kláštera Teplá, založeného Hroznatou a obsazeného strahovskými, českými premonstráty. Německý živel sem sice postupně pronikal, ale za husitských válek byl potlačen. V 16.století sem proniká jako nástupce českého utrakvismu německý protestantismus. Již r. 1573 byla chodovoplánská fara obsazena německým pastorem Michaelem Schirmerem. Po bitvě na Bílé Hoře přichází násilně prováděná rekatolizace, při čemž část obyvatelstva se stěhuje do Německa. Opuštěné dvory byly zčásti osídleny bavorskými přistěhovalci.

V roce 1625 byl dosazen na chodovoplánskou faru benediktýn Bedřich Kastner z kladrubského kláštera pro nedostatek světských kněží. Přesto se dále v kostele podávalo podobojí - tj. tělo Páně i mešní víno - a ještě v roce 1723 je v kostelním inventáři uváděn kalich pro laické komunanty!!!

Je zajímavé, že Židé v Chodové Plané byli dosti favorizováni. I Židé z blízké Plané zde hledali a našli útočiště, když byli v r. 1668 hraběnkou Marií Sinzendorf z Plané vypovězeni. Měli zde svou výstavnou modlitebnu a vlastní hřbitov, na kterém se až dosud uchovaly některé staré náhrobní nápisy na starých kamenech. Pozoruhodný je životopis jednoho židovského rodáka z Chodové Plané:

Emanuel V e i t h (1787-1876) měl otce rabínem v Chodové Plané. Studoval filosofii a stal se doktorem medicíny a posléze i doktorem katolické teologie, věnoval se však hlavně veterinářství a napsal v tomto oboru řadu vědeckých knih.

O škole v Chodové Plané není mnoho zpráv. Farní škola zde byla pod patronátem vrchnosti až do roku 1868, kdy bylo školství odňato duchovní správě. Dnešní chodovoplánská škola byla postavena v roce 1895. V letech 1796-1850 studovalo z Chodové Plané, která měla 1 000 obyvatel, 56 chlapců na gymnasiích v Chebu nebo v Plzni.

Chodová Planá byla vždy městečkem zemědělským, stejně jako okolí. Již starým Slovanům se toto místo zamlouvalo pro svou polohu a jakost půdy. Vykácením lesů byl brzy získán dostatek orné, dosti úrodné půdy. Je to jílovitá půda, zčásti promísená žulovým pískem. Protože tu není nikde řeka či jiný tok, byly záhy zakládány rybníky, z nichž největší je Regent. Byl založen r. 1479 na hranici mezi tepelským a chodovoplánským panstvím. Založil ho tepelský opat Zikmund a páni Heinz a Kryštof z Babersreuthu z Chodové Plané. Ale r.1501 přešel celý do majetku tepelského kláštera.

V blízkých lesích bylo několik minerálních pramenů, z nichž jeden, nejvyhledávanější "Chodovoplánský". Okolní lesy rozsahu 227,3 hektarů patřily do r. 1945 vrchnosti; obec měla 37,5 ha. Jediným podnikem v Chodové Plané byl kdysi panský pivovar,založený roku 1573, když jsme před 2 lety slavili 400. výročí založení. Ale pivo se tu v domech vařilo už ve středověku. Pivovar vyhořel v r. 1733 a 1861. Nynější budova pivovaru je z r.1861. Hostinský v Zadním Chodově dostal koncesi na výčep piva z Chodové Plané již roku 1621.

V okolí místa byly doly na olovo a stříbro již před husitskými válkami. Němými svědky toho jsou četné haldy a zbytky starých štol, zvláště na Výškovském vrchu. Pozdější pokusy o obnovu těžby byly neúspěšné,protože šachty byly neustále zaplavovány vodou.

V Chodové Plané zuřil vícekráte mor, skoro po každé válce a zejména v roce 1680. Protože velká množství mrtvých nebylo možno pochovat na místním hřbitově, pochovávalo se na kopečku u sv.Anny, které byl původní kostel zasvěcen prý již v 10.stol. Tomu odpovídá i volba světce (sv.Anna). Vedle moru byl to hlad, který zužoval obec. Ještě v roce 1847 za velkého hladu se dělo, že lidé zde přepadávali na silnici vozy, které vyvážely obilí do Německa. Rovněž na panský špejchar v Chodové Plané prý byl podniknut útok hladovějícími. Bylo povoláno vojsko - pěchota i jízda.

Největší požár jaký kdy Chodová Planá zažila, zuřil v roce 1733. Tehdy vyhořel kostel, zámek, škola a 47 domů. Požár zničil staré dokumenty do roku 1733. To je příčinou chudoby pramenů historie Chodové Plané. Ovšem i požáry v r.1854,1866 a 1878 způsobily tu značné škody. Pamětníci vzpomínají zemětřesení, které nastalo 11. listopadu 1897 v 5 hodin ráno a zvlášť silně

bylo pociťováno v Chodové Plané. Způsobilo veliký rozruch. Otřes směřoval od Aše přes Cheb, Chodovou Planou, Planou, Tachov až k Přimdě.

Přes Chodovou Planou vedla prastará obchodní stezka směrem od Plzně na Cheb a Norimberk. V přilehlých lesích se zdržovali odedávna lupiči, kteří přepadávali transporty na silnici. Ještě za Marie Terezie se uvádí, že je tu stálé nebezpečí přepadnutí. Císařská, nebo říšská silnice, byla vybudována v roce 1815, ale pravidelné poštovní spojení Planá - Cheb přes Chodovou Planou bylo již v roce 1787. Silnice se upravovaly jen tehdy, když mělo projet po ní vysoké panstvo. To byla zase další robota poddaných.

Nádraží obdržela Chodová Planá roku 1876. Spořitelna a to okresní zemědělská spořitelna, byla zde založena r.1872. Obvodní lékař zde ordinuje od roku 1878.

První světovou válku uvítali zdejší Němci s velkým nadšením a konali projíždějícím vojskům na nádraží veliké ovace. Upisování válečné půjčky mělo tu velký úspěch, ale postupně nadšení ochabovalo se stoupající drahotou, nedostatkem jídla a krutými rekvizicemi, stálým rekrutováním a hlavně neúspěch na frontách. Na konci války se blouznilo o Lodgmannově Deutschböhmen a organizovala se Volkswehr - domobrana. Když však v noci 14.prosince 1918 vtáhlo do Chodové Plané české vojsko, nebyl kladen žádný odpor. K osídlení Čechy však nedošlo - bylo sem přeloženo jen několik železničářů a četníků. Poměry se tu vyvíjely klidně až do vystoupení Henleina. Po Hitlerově projevu 12.9.1938 v Norimberku došlo k velkým protistátním demonstracím v Plané, kterých se účastnili i Chodovoplánští. Když byla 24.9.1938 vyhlášena mobilizace, sebevědomí Němců pokleslo a mnoho jich hledalo spásu v útěku přes hranice. V lesích u Chodovské Huti byla tajná organizace,která je převáděla do Německa. Po Mnichovu opustili všichni Češi 2. října 1938 Chodovou Planou a 3. října 1938 byly staženy všechny české nápisy a úřední tabulky. 4. října 1938 se přišlo německé vojsko pod vedením gen. Brauchitsche. 4.prosince 1938 bylo provedeno hlasování v okrese a odevzdáno 21.500 hlasů pro Hitlera. Jeden jediný hlas byl proti.

Pokud jde o historické památky Chodové Plané, nejstarší je místní kostel sv. Jana Křtitele. Podle pověsti jej postavili okolní horníci a proto je zasvěcen jejich patronu. Podle písemných dokladů existoval již 1350 a v r. 1384 byla u něho zřízena fara. V r. 1733, jak uvedeno, vyhořel a byl obnoven ve slohu barokním. V r. 1884 byl renovován. Vnitřní jeho zařízení je rokokové a značné umělecké ceny. Pod kostelem je panská hrobka a dva z náhrobních kamenů pocházejí ze 17. století. Před kostelem je barokní sloup s mariánskou soškou z r. 1705, memento mori z doby strašného moru. Socha sv. Floriána a sv. Jana Nepomuckého pochází z r.1732. Železný kovaný kříž je z dob tereziánské války s Francouzi.

Ze starého hrádku se zachovaly pouze základy pod silnicí. Nynější zámek je pseudobarokní stavba se střední věží,postaveno vídeňským architektem R. Feldschuckem v roce 1906 a přiléhá ke starší dvoukřídlové stavbě z 18. Století. Dvůr byl upraven kol roku 1840. Zvláště pozoruhodný je rozsáhlý přírodní park,v němž se nalézá mnoho vzácných stromů. Vázy a socha Diany v tomto parku jsou pseudoklasické.

Budova radnice byla postavena v roce 1827. Poblíž starého hřbitova bývalo vojenské cvičiště,kam přicházela plánská posádka a konala zde cvičení ve střelbě. Nejstarší asi památkou je prastarý hraniční kámen mezi Planou a Chodovou Planou, na levé straně silnice ve směru od Chodové Plané. Na přední straně je vytesán kříž, vzadu větrná růžice. Zajímavé, že podobné kameny nalézáme na Domažlicku.

Vybráno z materiálu "Historie Chodové Plané",rotaprint,neznámého autora i neznámého data (snad 1965-1970).

Z AKCÍ VLASTIVĚDNÉHO KROUŽKU:

VYCHÁZKA PO MARIÁNSKOLÁZEŇSKÝCH MINERÁLNÍCH PRAMENECH konala se 1. listopadu 1975 při 14 účastnících. S. D r u l á k z ČSSL vysvětlil jako odborník i jako pamětník zachycení našich pramenů, problémy vydatnosti i systém rezervoirů. Šlo se od Ambrožových pramenů k Mariinu plynu, dále ke Karolininu-Rudolfovu prameni, ke Křížovému prameni a končilo se u Lesního pramene. Tak jsme se dověděli, nejen jak se jímají, vrtají a upravují naše prameny, ale odkud, kudy a kam odtékají, kde slouží a kde mají své rezervoiry. Tímto vzdáváme ještě jednou dík s.Drulákovi za odborný technický výklad.

PODHORA NAD MRAKY. Výlet na Podhoru v husté mlze přinesl účastníkům milé překvapení. Asi 100 metrů pod vrcholem Podhory se mlhy rozplynuly a vrchol Podhory zářil v hřejivém slunci. Pohled do okolí sice nebyl, ale připomínal pohled z letadla na procházející mraky seshora a byl kouzelný. Rozehřáté čedičové balvany, množství šípků a ještě poslední rozkvetlé exempláře, nález základů Hammakamovy restaurace, malé extempore s přenášením vozidla neukázněného řidiče snad plně uspokojilo výletníky toho dne. -rš-

Tři zprávy z denního tisku

NÁVŠTĚVNICE v MAR.LÁZNÍCH s PODIVUHODNÝM OSUDEM

Ačkoliv našimi zotavovnami projdou tisíce rekreantů z celé republiky, různých povolání, různých osudů, přecejen osud rekreantky paní Julie P ě c h o v é je tak podivuhodný, že si zaslouží zmínky.

Máme tu tři zprávy z novin:

"SMRT MOTOCYKLISTY. Poblíže zastávky "U haldy" v Karviné najel 25. září 1948 motocyklista František Štěrba z Ráje u Fryštátu v plné jízdě na motorový vlak. Nárazem byl odhozen a zabit. Tandemistka Julie P ě c h o v á utrpěla těžký otřes mozku a je v nemocnici v Orlové, kde se dosud neprobrala z bezvědomí."

Druhá zpráva z novin:

"PŘI POHLEDU NA NEŠTĚSTÍ ZEMŘEL. JULIE PĚCHOVÁ SVÉMU ZRANĚNÍ PODLEHLA.
Karviná 25.9.1948. Krátce před druhou hodinou odpoledne narazilo motorové kolo, obsazené dvěma jezdci, na elektrickou dráhu na silnici Karviná - Fryštát, kudy přechází silnici mrtvá trať. Náraz si vyžádal smrt řidiče Františka Štěrby úředníka ONV a těžké zranění jeho spolujezdkyně Julie P ě c h o v é. Zraněná byla odvezena do nemocnice, kde brzy z e m ř e l a. Neštěstí je tím tragičtější, že oba jezdci byli zaměstnanci ONV ve Fryštátu a oba byli velmi oblíbeni. Pohřeb Fr. Štěrby, který zanechal po sobě manželku a dítě, konal se v úterý a zúčastnili se ho všichni zaměstnanci ONV. K neštěstí se přidružila smrt třetího občana, trpícího padoucnicí, který zemřel při pohledu na místo neštěstí."

Julie Pěchová po šesti hodinách v nemocnici byla převezena do márnice, kde byla 24 hodin a pak měla být pitvána. Byla přenesena na pitevní stůl a zde náhle pootevřela oči a začala dýchat. Nejprve nastal velký úlek, rozruch a překvapení. Když se personál vzpamatoval, s velkým vynaloženým úsilím kolektivu lékařů a sester v Orlové zachránil tuto zdánlivě "mrtvou". Jaké to bylo překvapení pro její rodiče a známé, kteří pro ni měli již připravený pohřeb, natisknuto úmrtní oznámení, obstarány pohřební květiny, není třeba rozvádět. Po dvou měsících rekonvalescence nastoupila Julie Pěchová na své místo na ONV.

Třetí zpráva z novin:

"-BK- Zaměstnanci ONV ve Fryštátě přijali opět mezi sebe zaměstnankyni, oblíbenou s. Julii P ě c h o v o u, která byla až do začátku tohoto měsíce rekonvalescentkou po těžkém úrazu. Všichni zaměstnanci jí přejí při jejím novém vstupu do zaměstnání plného úspěchu."

S.J.Pěchová byla letos na rekreaci na zotavovně LENINGRAD, srdečná, oblíbená, skromná. Tři úryvky z novin a vlastní úmrtní oznámení - to byly dokumenty jejího šťastného osudu.

Vladimír Indra, kult. ref. Leningrad

KAREL HUSS - POSLEDNÍ CHEBSKÝ KAT

Narodil se 3. 1. 1761 v Mostě jako syn popravčího mistra v Mostě Jana Pavla Hussa. Hussové byli starou katovskou rodinou. V devíti letech začal studia v piaristickém gymnasiu v Mostě. Přáním jeho matky bylo, aby se stal knězem. Ve studiu byl nadaný, v druhém roce studia však uprchl ze školy, protože nemohl snést týrání spolužáků a profesorů. Rodiče mu pak vzali soukromého učitele. Doma pracoval na poli a na zahradě. Byl nucen si zvolit stejné povolání jako jeho otec. Otec ho učil též tajům léčení lidí a zvířat, které bylo v katovských rodinách tradičně pěstováno.

První katovský tovaryšský výkon provedl 3. 5. 1776 v Mostě a pak v roce 1778 a 1779 - popravení byli vojáci. Roku 1778 zemřela jeho matka a otec si přivedl druhou ženu, která týrala mladého Karla. Proto odchází do světa, nejdříve do Drážďan a potom do Chebu ke svému strýci, který tam byl rovněž katem, jménem Karel Illian. Zde provedl popravu vojína. Karel Huss si v Chebu brzy získal všeobecnou úctu svým vystupováním i dovednostmi. R. 1780 se vrátil do Mostu k otci, ale brzy odchází zase do Chebu, kde se na radu strýce ujímá funkce popravčího mistra. Strýc Karel odchází na odpočinek do Jáchymova. V dubnu 1781 se přestěhoval do Chebu se svou sestrou, která mu vedla domácnost. Katovna měla předsíňku a dvě světnice. Když byl úřad popravčího mistra zrušen, Karel Huss se odtud odstěhoval a katovna byla přeměněna v sirotčinec, později zbourána. Jako kat měl Huss bezplatný příbytek, roční plat 54 zlatých a 6 strychů (tj. 561 litrů) žita jako deputát. Jinak byl odkázán na poplatky za popravy.

Karel Huss byl mužné,pohledné postavy,jemného a uhlazeného vystupování. Za studií nabyl určitých vědomostí,od otce a strýce zkušenosti v léčení lidí a zvířat. Zůstal i potom oblíbenou a známou osobností v Chebu i okolí. Byl zván k nemocným až do Bavor a Saska. Měl rovněž velké botanické znalosti,zvláště v léčivých rostlinách. Když uzdravil z těžké nemoci dceru chebského měšťana,jistou Žofii Eberlovou,tato nedala na ostré útoky celého příbuzenstva, zamilovala se do Karla Hussa a utekla z Chebu k jednomu Hussovu známému, jistému revírníkovi. Nakonec matka přemluvila otce, aby povolil k sňatku a 1. září 1782 byl sňatek uzavřen. 19.12.1788 obdržel Karel Huss od chebského magistrátu přípis, že se propouští z úřadu kata, neboť císař Josef II. zrušil trest smrti.

Přišel jednak o stálé příjmy, ale byl vystaven navíc pronásledování lékařů a lékárníků,kteří vymohli u chebského magistrátu provedení domovní prohlídky a zabavení všech věcí, která potřeboval k léčení. Bylo mu zakázáno léčit. Přesto pokračoval v radách léčení a byl zván do předních měšťanských rodin. Za 9 měsíců však musel být úřad popravčího mistra znovu zaveden a místo trestu smrti nařídil císař Josef II. vypalování potupných znamení žhavým železem. Tak se opět jeho postavení zlepšilo. Platil za velmi vzdělaného muže, stýkal se s jezuitou a profe-

sorem gymnasia Antonem Grassoldem, který ho poučoval ve čtení starých listin a knih a svěřil mu i opisování rukopisů jeho dějepisných prací.

Karel Huss se stal horlivým sběratelem. Sbíral staré mince, které mu přinášeli i léčení pacienti, přinášel si mince z Bavor i ze Saska a nahromadil cennou numismatickou sbírku. Zajímal se i o mineralogii, vědomosti čerpal z knihy "Handbuch der Mineralogie" prof. Succova a začal sbírat nerosty z okolí, z Arzberku, z Volfsteinu u Černošína, od Stříbra,Jáchymova, Slavkova od Komorní Hůrky aj. Nakonec začal sbírat starožitnosti všeho druhu - zbraně, staré hrnčířské i porcelánové výrobky,sklo, nábytek,nářadí,různé druhy dřev a semen. Pilně maloval a kreslil. Namaloval všechny známé erby starých chebských rodů, pořizoval kopie starých olejových maleb, např. obrazu s pohledem na Cheb z r.1495, který mu zapůjčil kriminální rada Šebastián G r ü n e r, známý básníka J.W.Goetha. Maloval kroje aj. i do své rukopisné kroniky města Chebu, kterou vedl od roku 1797. Tak se postupně stal Karel Huss jednou z nejznámějších osobností Chebu. Psalo se o něm, jeho pokladům se přicházeli obdivovat vznešení hosté, šlechtici,knížata,princové i hosté z lázní. Chebská katovna se stala pravým muzeem. Goethe ji navštívil poprvé 5.8. 1806, podruhé r. 1808, pak 26.4.1820, 30.8.1821, 3.9.1821 a dalšího roku, 1822, posílá Huss po Grünerovi do Weimaru různé nerosty. Obdržel za to nové halířové mince do své sbírky. V roce 1822 navštívil Goethe katovnu 19.6., 27. a 29.7. a 8.8. Ještě v roce 1822 vykonal Huss popravu v Lokti, dostal za ni 47 zlatých. V Chebu působil Karel Huss 47 let a Grüner zprostředkoval Hussovi, aby jeho sbírka byla převzata do zámeckého muzea knížete Metternicha v Kynžvartu. Grüner rovněž přiměl Hussa složit úřad kata a stát se řádným chebským občanem. Potom byla uzavřena smlouva, podle které odstupuje Karel Huss všechny své sbírky knížeti Metternichovi, který mu za to zabezpečuje od 1. října 1828 doživotně roční důchod 300 zlatých konvenční měny, bezplatný byt včetně otopu v zámku Kynžvart a ustanovuje ho doživotním kustodem na zámku Kynžvart. V květnu 1828 se přestěhoval Karel Huss do Kynžvartu a Metternich povolil Hussovi na doplňování sbírek 50 zlatých ročně. Manželka Žofie zemřela 3.12.1824 a Karel Huss 19.12.1838. Je pochován na farním hřbitově Kynžvartu, ale jeho hrob není už identifikovatelný.

Po smrti Hussa stal se kynžvartským kustodem muzea kaplan P. Auer (1838-1843).

Odkud přišel rod Hussů, není známo. Na Tepelsku žili Husové v Úterý u Bezdružic a v Heřmanově, rovněž Plzeň měla kata Hussa, ale příbuzenský vztah není znám.

Podle Františka X. Kundráta "Karel Huss" z ledna 1968 zpracoval Václav Grössl.

mwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwm

---

wmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmwmw

Tajuplný nápis nad Mar. Lázněmi. Nad naším městem se objevuje noc co noc do dálek zářící tajuplný nápis "PLANADE" a rozněcuje fantazii našich návštěvníků, o jaké Planade jde? Nesouvisí nápis s nedalekou Planou? Umíněná pravidelnost, s níž se nápis noc co noc objevuje snad už řadu měsíců,má jistě nějaký smysl. Nesouvisí s oplocením kolonády? Nápis se objevil totiž nedlouho potom. Čtenáře budeme informovat o dalších osudech podivného nápisu.

Z ŘÍJNOVÉ SCHŮZE KROUŽKU

22. října 1975 konal se schůze vlastivědného kroužku. Vedoucí KZ s. Chábera seznámil členy s tím, že 17.11.1975 koná se konference Klubu zdravotníků a volby do výboru KZ; je třeba předat zprávu o činnosti kroužku. Dále navštívili Klub různí pacienti - zájemci o práci našeho kroužku, mezi nimiž byl prof. Jiří Černý z Vysokého Mýta, zpravodaj východočeské Pochodně, který napsal o Klubu do Pravdy i do západočeského rozhlasu; dále Ing. Miroslav Springer z Avie Praha; vedení KZ plně podporuje činnost kroužku a zajistí organizačně zájezdy ap. Vedoucí kroužku Ing. R. Švandrlík nejprve vyslovil dík nepřítomným spolupracovníkům - přispivatelům do Hameliky Vl.Šindelářovi, V.Neustupnému, MUDr.Vl.Křížkovi,CSc.,Zd.Buchtelovi a dalším. Vysvětlil důvody, proč se neuskutečnil připravovaný vlastivědný zájezd; seznámil se spoluprací kroužku při návrzích uspořádání muzea po rekonstrukci; Milan Broukal z Prahy slíbil příspěvek do Hameliky o staré královské stezce, běžící přes naše území v minulosti; pan Vašák, český rodák z Mar.Lázní (nar. 1902), zapůjčil své materiály o domech v Mar. Lázních a slíbil další spolupráci při návštěvě našich lázní; seznámil s plány do konce roku.

V diskusi E. Johanides informoval o tom, že zapůjčil Hameliky spisovateli Norbertu Frýdovi, který zde byl na léčení a tento slíbil poslat nějaké materiály o Mar.Lázních; žádá,aby kroužek intervenoval ve věci záchrany pístovského kostela na KS Plzeň; V. Černý pozval členy k exkurzi do úpravny vody 24. 10. a navrhl vycházku po pramenech se s. Drulákem na 1.11. a znovu připomíná otázku P o d h o r y, úpravy přístupu na vrchol a dále brigádu do depozitáře v Chebu (org. Ing. Schlossar); Ing. Schlossar vysvětlil, že co se týká Podhory, byla slíbena pomoc jak turistů, tak ochranářů a MNV Ovesné Kladruby slíbil zajistit materiál, ale chyběl odborný stavař a nyní akci bude nutno přeložit na jaro; připomenul dluh kroužku co se týká výpravy po Dlouhé Stoce, která byla již několikrát připravena, ale dosud se neuskutečnila; Dr. L. Sadílek nabízí pomoc při prováděných archeologických pátráních, s. Plecháčová se přimlouvá za vycházky či výlety ještě v tomto roce; K. Angelovová upozorňuje na neutěšený stav farské kyselky s vysvětlením Ing. Schlossara, že se připravují úpravy; dr. L. Filka i Vl. Mašát přimlouvají se za operativní výlety i vlastními vozidly.

Byla prohlédnuta stará kronika obce Stará Voda z 1. republiky,která byla nalezena a přinesena dr.Filkou; prohlédnuty fotokopie josefínských map z 18.stol. s popisem kraje kol 1780,jak bude postupně uveřejňováno v Hamelice. -rš-

---

EXKURZE DO ÚPRAVNY VODY V MAR. LÁZNÍCH A VÝPRAVA NA DUNCANOVU VYHLÍDKU uskutečnila se v pátek 24. října 1975 spolu s třídou úšovických školáků. Akci organizoval Václav Černý; vodárenský technik velice ochotně odpověděl na řadu všetečných dotazů a vysvětlil celou technologii úpravy vody.

OCHRANA PŘÍRODY

Připravuje Vladimír Šindelář.

CO JE "WWF" A "IUCN"?

Za několik posledních století se zvýšil počet obyvatel na zemi přibližně osmkrát; růst civilizace a průmyslu má za následek úbytek celé řady zvířat. Některé druhy byly již vyhubeny a další jsou ohroženy. Proto byly založeny v roce 1961 v Morges (Švýcarsko) World Wildlife Fund - Světová nadace pro divokou přírodu - zkratka WWF a International Union for Conservation of Nature and Natural Resources - Mezinárodní unie na ochranu přírody - zkratka IUCN. Tyto významné mezinárodní instituce ochrany přírody se snaží vynaložit všechny síly na ochranu vymírajících a ohrožených druhů zvířat. V roce 1966 vydala IUCN Knihu červených údajů ("Red Data Book"), kde jsou uvedeni všichni vymírající savci a v roce 1967 vydala podobnou knihu,kde jsou uvedeni ohrožení ptáci. Symbolem těchto institucí je jedno z nejohroženějších zvířat - medvídek panda velká. Tento symbol je na nálepce, kterou vydala WWF a kde je napsáno "Endangered Species" - ohrožený druh.

(Podle průvodce brněnskou Zoo.)

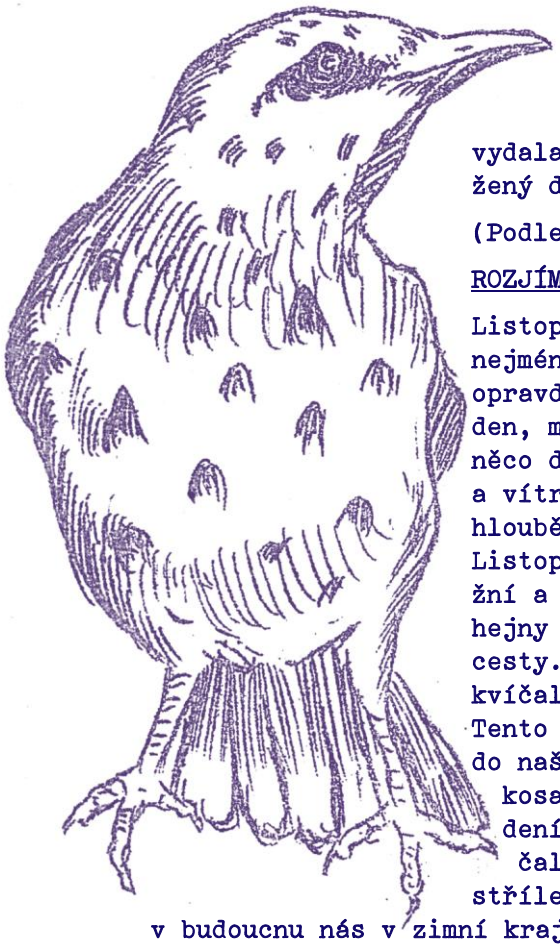

ROZJÍMÁNÍ O LISTOPADU

Listopad - bláznivý měsíc,tak jej nazvali Indiáni. Je to nejméně vlídné období roku. Není ani pořádný podzim ani opravdová zima, jen tak od všeho trochu. A k tomu krátký den, mlhy a plískanice. A přece má ta teskná melancholie něco do sebe. Když mračny pronikne pár studených paprsků a vítr rozvíří padající listí, je člověku bolně, noří se hlouběji do tajů života a smrtí, ledacos začíná chápat. Listopad je měsícem silných myšlenek, jakýchsi duševních žní a proto před ním stojíme v úctě. Příroda je oživena hejny kvíčal, které v mračnech sedají na jeřáby,lemující cesty.A tak hodují na červených bobulích. Zoologicky patří kvíčala mezi drozdy, přesto její zpěv je jen skřehotáním. Tento pták původně severský se v posledních letech stěhuje do našich krajin, kde i hojně hnízdí. Ač je pouze velikosti kosa, lákala v minulosti myslivce jako lahůdka. K najedení ovšem pro jednoho člověka je zapotřebí 7 až 10 kvíčal. Musíme však s potěšením konstatovat, že zlořád střílet kvíčaly u nás již mizí. A proto je naděje, že i v budoucnu nás v zimní krajině bude provázet jejich skřehotavý hlas teskným jeřabinovými alejemi.

SLAVNÉ JUBILEUM DIVADLA LIDOVÉ TVORBY v MAR. LÁZNÍCH

Před třiceti lety vzniklo v Mariánských Lázních Divadlo lidové tvorby, amatérský divadelní kolektiv. Bylo to v listopadu 1945, kdy několik recitátorů provedlo recitační pásmo v Městském divadle. Tehdy zazněla česká řeč s divadelního jeviště v Mariánských Lázních poprvé. Česká menšina v době 1. republiky byla početně velmi slabá a nemohla si dovolit pozvat do Mar. Lázní nějaký divadelní soubor, poněvadž by prostě divadlo neobsadila. A tak tedy 17. listopadu a hned na to 12. prosince 1945 byla celovečerní hra Olgy Scheinpflugové "Quayana". Bylo to až dojemné jak se divadelníci přišedší do Mar. Lázní dali dohromady a ustavili Divadlo lidové tvorby. A nebylo to nijak jednoduché. Lidé sem přišli ze všech krajů a s různými názory, ale přece jen láska k divadlu jim vtiskla všem to společné, chuť dělat dobré divadlo. A když jsme svou činnost spočítali za těch třicet let, žasli jsme! Zahráli jsme celkem 811 divadelních představení a z toho 132 premiér. Dále spočívala činnost DLT v pořádání různých divadelních estrád jak ve městě, tak mimo. Bylo jich na 300! Co tu bylo třeba úsilí, sebezapření,času,píle,vytrvalosti. A to všechno jen proto, aby se lidem dala dobrá hodnotná zábava a zpočátku také, aby se lidé naučili chodit do divadla. Celkem asi 350 herců-amatérů přešlo jevištěm v Mariánských Lázních. Někteří odešli brzy, jiní vytrvali a hráli dlouho, mnozí jsou činní od počátků DLT dodnes.

Máme obrázkový materiál o tom, jak jsme jezdili do okolních míst hrát divadlo. Dnes opravdu zajímavé: žádný vytopený autobus, ale valník tažený traktorem, i v zimě, v mrazu. Byli jsme jediným kulturním tělesem v kraji až do roku 1948 a zajížděli jsme až do Sokolova s tím traktorem a žádný si nestěžoval, - byli jsme mladí. Listujeme v kronice souboru a zjišťujeme, že naše představení navštívilo mnoho význačných osob a tak hezky psali do kroniky, že jsme si často připadali jako vlastenecké divadlo za doby Tylovy. Známí sovětští hudebníci a skladatelé David Oistrach a Lev N. Oborin napsali v roce 1946 o naší "Ženitbě": "Na upomínku neočekávaného a srdečného shledání s divadelní hrou rodného autora s přáním úspěchů od vděčných."

O několik dnů později o reprize Gogolovy "Ženitby" se zapisují filmová herečka Ljubov Orlová, Raisa Zelenaja a Grigorij Alexandrov.

Prvním hostem našeho souboru byl nositel Řádu práce Ladislav Boháč, člen NV ve hře "Quayana" a to několikráte. Jindřich Loukota, brněnský hudební skladatel a zpěvák připsal tato slova: "Přál bych každému autoru, aby měl tak krásný pocit jako já při představení své operety "Dvě srdce tančí polku".

V Tylově "Janu Husovi" hrál s námi národní umělec Karel Höger. I ten píše do kroniky: "S pochvalou pro všechny". V Jiráskově "Vojnarce" hrál pohostinsky nejprve Jiří Plachý (Vojnar), Emil Bolek (Hruška) a Mir. Doležal (Havel), později pak

národní umělec Václav Vydra star. Píše: "Budu vždy vzpomínat na Vojnarku s Vámi hranou!" To byl pro nás pro všechny velký zážitek. A ještě Theodor Pištěk hraje s námi v "Hrátách s čertem". Píše: "V upomínku na opravdu pěkné a milé provedení Hrátek - Th. Pištěk." Dlouho s námi pak besedoval, vzpomínal a vyprávěl! A on znal vyprávět, potomek takového slavného hereckého rodu.

Nestor českého herectva, dnes už také zvěčnělý, národní umělec Rudolf Deyl star. píše: "V Mariánských Lázních, zbaven jsa všech strázní a odhodiv všechny ranty zahrál jsem si Furianty." V "Hrátkách s čertem" s námi také hostoval zasloužilý umělec Josef Bek, jehož vztah k souboru byl zvláště srdečný.

Škoda, že se nemohlo uskutečnit vystoupení Antonie Nedošínské ve hře "Velbloud uchem jehly", kterou jsme v roce 1949 připravili. Vše bylo dojednáno, avšak její zdravotní stav již nedovolil vystoupit. Tolik se přitom na Mariánské Lázně těšila. Návštěva u paní Nedošínské v Praze je jedním z mých nejlepších zážitků. Spisovatelka Agatha Christie napsala mi osobní dopis, kterého si velice vážím; bylo to u příležitosti premiéry "Neočekávaný host", který se hrál tehdy, v roce 1965, celkem dvacetpětkrát.

A které byly naše nejlepší inscenace? Nám se vždycky zdálo, že jsou všechny dobré, ale přece jen některé vynikly nad průměr a docílily uznání od porot krajských i mezikrajských. Byla to např. Hochwalderova dramatizace Maupassantovy "Kuličky", která se v roce 1957 dostala až na Hronov, Jiráskův "Gero", Tylův "Jan Hus", "Strakonický dudák", "Naši furianti" (celkem čtyři nastudování). Ale to není zdaleka všechno. Měli jsme i dvě československé premiéry - byla to "Cesta lososů" od K. Stanislava, kterou nám autor svěřil k nastudování, a byla to hra západoněmeckého autora Götze "Nebožka teta".

Také několik našich mladých členů odešlo k profesionálnímu divadlu. Jsou to František Hromada v Chebu, Jan Filip-Zwiefelhofer v Ostravě, Jaroslav Kuneš v Brně, spolu se Zdeňkem Maryškou, dále Karel Semerád v Gottwaldově a také u nás působil krátký čas dnešní člen opera ND René Tuček. Láska k divadlu se stala jeho povoláním.

Škoda, že není možno oslavit toto významné jubileum přímo v divadle N. V. Gogola, které je stále ještě v generální opravě.

Celé divadelní dění za těch třicet let by pohltila jedna knížka, poněvadž krátké články nemohou zdaleka zachytit činnost souboru, která byla tak veliká a vpravdě záslužná - byla velkým přínosem pro Mariánské Lázně.

Vojtěch Neustupný

HAMELIKA - pracovní materiály vydávané pro potřeby vlastivědného kroužku a jeho zřizovatele Klubu zdravotníků v Mariánských Lázních. Vedoucí Klubu zdravotníků Zdeněk Chábera. Připravil Ing.Richard Švandrlík a Vladimír Šindelář. Do čísla přispěli: Václav Grössl, Vojtěch Neustupný, Vladimír Indra, Vladimír Šindelář, Ing. Richard Švandrlík. Čtrnácté číslo lll.ročníku vyšlo 10. listopadu 1975. Vychází jako občasník.